

З 1 по 10 жовтня 1998 року в Києві у рамках 10-річного проекту Центру ім. Леся Курбаса «Майстер-класи: Світова режисура в Україні. Спроба духовної вертикалі» проходили майстер-класи відомого актора та режисера Григорія Гладія (Канада). Акція відбулася за підтримки Міжнародного Фонду «Відродження», Центру сучасного мистецтва Національного університету «Києво-Могилянська Академія» та Спільноти театральних діячів України.

Відеопокази вистав Григорія Гладія пройшли за підтримки Центру мистецтв «Дах».

У рамках майстер-класів було показано вистави співробітників Центру ім. Леся Курбаса:

«Укравене щастя» (за п'єсою І. Франка) Ірини Волицької та «Руйнування Золотого храму» (за романом Місімі) Наталі Шевченко.

Передісторія

Григорій Гладій народився 1954 року на Тернопільщині. 1976 року закінчив акторський факультет Київського інституту театального мистецтва ім. Карпенка-Карого. Після служби в армії з 1979 по 1982 рік — актор Київського молодіжного театру. Там розробляє програму професійних занять з акторами театру на основі системи Єжи Гротовського. Система Гротовського вважається на той час «альтернативною» офіційно адаптованій системі Станіславського.

Альтернативність, з одного боку, сприймається як свіжий подих після знищеного у 30-х роках театального авангарду Леся Курбаса, як надія на можливе відродження українського театру. З іншого боку, тобто з боку стагуючого режиму, реакція швидка і автоматична: заборона вистави М.Нестатинера «Стійкий принц» за п'єсою Кальдерона. Вистава виникла на основі незвичних акторських тренажів Гладія, а він сам грав у ній головну роль.

Гладій залишає Україну і продовжує шлях свого духовного пошуку в інших землях та серед інших культур. На відміну від Романа Віктюка, який привозить до Києва практично всі свої ви-

Григорій Гладій. Повернення додому

стави, зроблені в Москві, актор та режисер Гладій зникає для України ніби назавжди.

Замість нього залишається легенда про самотнього аскетичного мандрівного генія, заглибленого у мистецтво для духовно обраних і майже зниклого для цього грубого і недосконалого світу.

Так, ніби десь є земля для тих, хто прагне витонченості й досконалості, ніби десь існує суспільство, у якому грубий матеріальний інтерес схиляється перед законами мистецтва, ніби десь є світ, у якому чекають одинокую зболілу душу...

Роки мандрів

Залишивши Київ, Гладій працює у Каунаському литовському драматичному театрі в Йонаса Вайткуса.

Потім у Москві закінчує режисерський факультет Державного інституту театального мистецтва (курс М.Захарова, А.Васильєва).

1989 року у Вільнюсі ставить дипломну виставу «Запрошення на страту» за романом В.Набокова.

Весь час, перебуваючи у Москві, грає в театрі Анатолія Васильєва «Школа драматичного мистецтва» і багато як актор подорожує з театром Васильєва. Під час гастролей у Монреалі проводить короткі майстер-класи зі студентами університетського театру, після чого одержує запрошення на тривалу співпрацю.

1990 року, поставивши у Відні виставу за п'єсою Ф.Кафки «Урліхт», переїздить до Монреалю, де проводить заняття акторської майстерності в театрі університету МакГілл. Ставить там виставу «Нельська вежа» за романом О.Дюма.

1992 року постановкою п'єси Гарольда Пінтера починається постійний творчий союз режисера Гладія та художника Володимира Ковальчука.

Постановка отримала чотири перші премії на фестивалі північноамериканських театрів, в тому числі премію за найкращу режисуру та найкращу чоловічу роль.

... У світ суцільно чоловічої сім'ї, де помирає мати і де кімнатами блукає її привид (персонаж, вигаданий Гладієм), повертається ще один син з

молодою дружиною. Поява жінки таємниче й дивовижно змінює стосунки між персонажами. Побутова, на перший погляд, сімейна драма починає набирати глибокого містичного виміру, опускатися до таких прадавніх коренів людського буття, яких, напевне, позбавлена молода цивілізація Америки.

Публіка все прийняла із захватом, бо у виставі йшлося про основоположні речі людського життя і розказано історію було по-новому, не банально, але водночас доступно для глядачів. «П'єса про те, — каже Гладій, — що таке батько, і що таке мама, і що таке родина, і чи не страшно вмирати. Може, в родині смерть виглядає не так страшно». Той, хто думає про глибини смерті, той незмінно дивиться у глибини життя. Наступною виставою Гладія та Ковальчука стала інсценізація роману Ф. Кафки «Америка».

...Юнак Карл Росман з теплого світу дитинства вступає у новий невідомий світ — «Америку», де у дружбі чи в боротьбі з демонами різноманітних спокус проходить процес ініціації та виходу в світ дорослого життя.

Публіка прийняла п'єсу прихильно, але вже без захвату: дія була живою, мізансцени дотепними, персонажі цікавими, але глибинні смисли, які структурували події, видавалися вже за складними, а головний задум авторів дещо засерйозним.

Третьою виставою цієї своєрідної трилогії стала «Король помирає» за п'єсою Ежена Йонеско. Цю виставу, яку Гладій та Ковальчук вважають найкращою, публіка майже не сприйняла і не зрозуміла. «Якщо другу нашу виставу, — розповідає Гладій, — ще більш-менш приймали, то тут нам ніби дали зрозуміти: хлопці, ви зайшли надто далеко».

Написана під впливом «Тибетської книги мертвих» п'єса розповідає про мертвого короля, який ще не хоче усвідомлювати власної смерті і душа якого по черзі прощається з усіма предметами, до яких була прив'язана за життя.

Бувають події такої страшною для людини глибини, що дивитися на них можна лише зі сміхом. Так і подивилися Гладій та Ковальчук на перипетії п'єси. Можливо, саме такий, ніби одночасно

подвійний, погляд не зрозумілий і не до душі глядачеві по той бік океану. А київська публіка, яка під час майстер-класів ходила на відео-перегляди вистав Гладія і нічого не підозрювала про реакцію канадських глядачів, у приватних розмовах якось майже одногласно віддала перевагу саме виставі «Король помирає». І коли під час імпровізованого загального обговорення театрознавець Наталя Шевченко сказала: «Я хочу подякувати вам за те відчуття, яке я пережила вперше в житті, коли дивилася виставу «Король помирає», за той незвичний трем, який виникав у душі, коли вона переживала трагедію та сміх водночас», то майстер, піднявшись та знайшовши очима в залі свого побратима Ковальчука, закричав:
-Володька! Нас зрозуміли!

Майстер-класи майстра

За концепцією Центру ім. Леся Курбаса в майстер-класах «Світова режисура в Україні. Спроба духовної вертикалі» мають право брати участь на конкурсній основі актори з усіх театрів України. Кількість учасників та форму проведення визначає сам майстер. Перший гість Центру З.Молік проводив заняття із строго обмеженою кількістю учасників і за зачиненими дверима. Гладій, хоч і назвав попередньо кількість людей, з якими б хотів займатися, не зважив на те, що до кінця занять кількість учасників якось несподівано виросла мало не втричі. Кожному актору знайшлося

місце й у фінальній акції — інсценізації першої глави повісті Гоголя «Страшна помста» у Галереї мистецтв «Києво-Могилянської Академії».

Майстер-класи були відкритими для глядачів, яких збиралося чимало, як для робочого тренінгу, але, з іншого боку, замало, як для такої неординарної події.

Своєрідність Гладія-режисера визначається унікальністю його акторського обдаровання, незвичайною силою нахнення, або, як тепер кажуть, енергетичних полів, які він годинами ладен збурювати на театральному майданчику і які створюють ту єдину сценічну напругу, де вже ніби сама собою розгортається дія вистави. Недарма він присутній на сцені майже в усіх своїх виставах. І якщо щодо оригінальності власне режисерських ідей Гладія думки київських інтелектуалів розійшлися, то унікальність саме цієї акторської сили у Гладія-режисера незаперечна ні для кого.

Гладій не відділяє глядачів від твореного ним театру, бо, на його переконання, театр глибоко властивий людській екзистенції. Не тому, що люди в житті змушені грати певні ролі, — це так званий соціальний або психологічний театр. Театр містичний, який будує Гладій, означає спільне існування у полі невидимого. Щодня на майстер-класах виникав театр, бо щодня народжувалося і день від дня зростало єднання тих, хто діяв, та тих, хто дивився.

Коли після фінальної акції Гладій сказав: «За десять днів ми пережили спільну авантюру. Нам було тепло, добре, і ми чулися як в родині», — то він сказав це не тільки про акторів, а і про глядачів, тобто про весь театр.

Містичне відчуття родини, де «смерть виглядає не так страшно», повернення до рідної землі, духовне єднання з предками, що на цій землі жили, та тексти Гоголя диктували Гладієві форму античних містерій із загадовими ритмами хору, з темним діонісійським сп'янінням та світлою аполлонівською думкою водночас.

«Ніде я не бачив такої акторської відкритості, як в Україні. Про це і Молік мені говорив.»

«Ніде у світі актори не співають так, як в Україні».

«Ніде...»

Повернення додому

«Мета мого приїзду — повернення додому,» — сказав Гриць Гладій після завершення акції...

Після проведених у Києві майстер-класів Гладій знову став фактом театального життя України.

■ Григорій Гладій.
Робочий момент вистави.

Матеріали про майстер-класи
Г. Гладія ілюстровані знімками
Володимира Піки

